

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER,

FEMTE RÆKKE,

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL. OG THEOL., SOGNEPRÆST.

FEMTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS BOGHANDLER G. E. C. GAD.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI.

1909—11.

Herman Skeel.

En dansk Adelsmand blandt tyske Reformatører og Humanister.

Af Cand. theol. Helge Haar.

Det hænder ikke ofte for den, der beskæftiger sig med Reformationstidens Litteratur i Tyskland, at han støder paa en dansk Mands Navn, der nævnes med Hæder. Man træffer ofte nok i Universitets-Matriklerne danske Navne, — der rigtignok tidt er slemt medtagne af ukyndige Skrivere, — men disse Godtfolk forlader gerne Tyskland lige saa stille, som de er komne. Hvorfra de kommer, hvorhen de gaar, og hvad de har virket, er os hyppigst ganske ukendt.

Desto mere-overraskende er det da at finde en dansk Mand, ovenikøbet en, der ikke hørte til de Lærdes og Digternes Laug, men en dansk Adelsmand, besunget af selve Tysklands Digterkonge, Humanisternes store Lys og Reformationens fuldtro Ven, Eoban fra Hessen.

Den Mand, i hvis Lod denne sjældne Ære er falden, er Herman Skeel. V. S. Skeel har i sit Skrift: »Optegnelser om Slægten Skeel« (1871, Suppl. 1882) samlet de sparsomme og tørre Fakta, som han kendte om denne Mand, og allerede her faar man, trods Kildernes Knaphed, Indtrykket af en ualmindelig dygtig og sympatetisk Personlighed. Til disse faa Oplysninger kan jeg føje et Par nye, der forøger dette Indtryk endyderligere.

Herman Andersen Skeel, en Søn af Anders Skeel til Hegnet og Jungetgaard, maa være født kort efter Aaret

1500, men desværre ved man intet sikkert om hans første Ungdom og Studier i Danmark. Men da han ved sin Immatrikulation i Wittenberg kaldes Vibergensis, er det jo ikke usandsynligt, at han har faaet sin første Lærdom i Viborg Skole i Reformationens første, stærkt bevægede Aar. Det er mærkeligt, at en saadan Mand, der siden steg til kongelig Sekretær, Rentemester og Landsdommer i Nørrejylland, personlig kan være os saa lidet kendt; men foreløbig kjender vi kun et Brev fra ham, hvilket dog giver et saare tiltalende Indtryk af hans Karakter. Ellers kender vi ham kun af andres Omtale; men mon der virkelig ikke skulde kunne fremdrages noget mere om eller af ham? Usandsynligt er det dog, at en Mand, der i en Aarrække levede ved tyske Højskoler, og som der blev kendt af og Ven med flere af Tysklands betydeligste Personligheder, saa ganske skulde have »ladet sig selv uden Vidnesbyrd.«

1531 kom Herman Skeel til Wittenberg. At han just valgte denne By som foreløbigt Opholdssted, behøver i og for sig ikke at betyde, at han eller hans Slægt allerede da var lutherske, vi vil senere se, at ogsaa den ivrige Katolik Anders Bille kunde sende sin Søn ned til dette Reformationens Arpested. Men naar man betænker, at Herman Skeel kom fra Salling, en Landsdel med et godt Navn i dansk Reformationshistorie, saa kan man vist saa temmelig sikkert gaa ud fra, at enten han selv eller hans Familie har været grebet af Reformationens Tanker. Her i Wittenberg boede han flere Aar, og hertil kom han oftere siden hen paa Rejser i Kong Kristian III's Tjeneste. Den 14de Juli 1531 blev han som »Hermannus Schiel Vibergensis« immatrikuleret ved Wittenbergs Universitet sammen med Ericius Holst Ripensis. Hans Studier her kender vi intet til, men da han som graduert forlod Tyskland efter et fleraarigt Ophold, maa han sikkert være begyndt fra neden i Artist-Fakultetet, idet han dog uden Tvivl allerede i Wittenberg ogsaa har dyrket Theologien.

Ved Pinsetid 1532 fik han en anden ung dansk Adels-

mand som Kammerat ned til Wittenberg; det var Frands Bille, Søn af Lensmanden paa Stegehus, Anders Bille til Søholm. Denne Frands, der er indført i Wittenbergs Universitets-Matrikel som »Franciscus Wylde Danus«, boede først hos en Magister Johannes Bernhardus von Velkyrk, der i sin Egenskab af hans »Præceptor« skrev et endnu bevaret Brev til Faderen om Frands¹). Hvad Grunden var til, at Frands forlod Magisterens Hus, vides ikke, men Rigsraaden, Hr. Anders, bad i hvert Fald Herman Skeel om at tage sig af Frands Bille, tage ham i Herberg hos sig og holde Opsyn med ham. Dette lovede Herman beredvilligt i et Brev til Hr. Anders, det eneste vi har fra hans Haand, opbevaret af Langebek og aftrykt i Gamst's lille Bog om Rosæfontanus (S. 55 flg.). Brevet er interessant baade ved sin varme anbefaling af Rosæfontanus, der just da havde været i Wittenberg, og som maaske nu var paa Vej til Danmark, hvor han gerne vilde have en Ansættelse, men særlig interessant er det ved de smukke Ord, hvormed Herman Skeel ledsager Anbefalingen, og som paa bedste Vis vidner om hans Kærlighed til Fædrelandet: »Beder jeg Eder for Guds Skyld og det hele Lands Bestaaen og Hæder, at I hjælper dertil, at han (Rosæf.) bliver i Landet og fanger at holde sig udaf. Kan I vel selv, kære Herre, forstaa, hvad slig en lærd Mand kan gavne og være Danmark til stor Hæder, fordi vi haver ikke mange lærde Mænd, som er danske. Er det mig tidt bebrejdet af lærde Mænd i Tyskland, at vi haver faa lærde Mænd i Danmark. Men hvis der kommer nogle, som lærde ere, da kan de neppeligen fange deres Føde, og intet til Klæde.« —

Brevet er udateret, og det er vanskeligt nøje at fastslaa Affattelsestiden. Efter 1532, da Frands Bille kom til Wittenberg, og før 1537, da Rosæfontanus fik Ansættelse i Danmark, er det i hvert Fald skrevet. Gamst mener at

¹) Brevet, der er skrevet 20. Januar 1533 er citeret i Gamst: De Petro Parvo Rosæfontano (Hafniæ 1755) S. 26, Anm. 35.

kunne fastslaa Aaret 1536, men giver kun svage Grunde, og da Frands Bille allerede i Aaret 1534 nævnes blandt de fangne Adelsbørn i Malmø (se Biogr. Lexikon II), er Brevet altsaa skrevet inden den Tid og rimeligvis efter 20. Januar 1533, da Brevet fra Magisteren til Rigsraaden blev skrevet¹).

I 5 Aar er Herman Skeel rimeligvis forbleven i Wittenberg, og man kunde vente, at denne Tid kunde have været tilstrækkelig til at erhverve Magistergraden. Denne Grad har han imidlertid næppe faaet i Wittenberg; thi i Marburgs Universitets-Matrikel finder vi ham 13. Nov. 1536 indtegnet som »Hermannus Schoelus Danus« uden noget tilføjet mgr. Sært nok, at han, da han vilde se fremmede Steder, just valgte Marburg, der ellers for Danske synes at have været lidet kendt paa denne Tid; men end mærkeligere er det, at man lige under hans Navn i Matriklen finder Navnet paa en anden dansk Adelsmand, der immatrikuleredes den 13. Dec. 1536. Denne sidste er indført i Matriklen som »Marcus Orne Danus« og maa vel være identisk med den Marquard Urne, der nævnes som Kannik i Roskilde i nogle Breve vedrørende Kapitlet dér fra 1549²). Til ingen af disse Navne staar det eller gængse »nobilis« føjet.

Det er vanskeligt at have nogen Formodning om, hvad der kan have foranlediget Herman Skeel til at ombytte det livlige Wittenberg, hvor der sikkert til Stadighed har opholdt sig en Mængde Landsmænd, med det langt beskednere Marburg. Universitetet her var ganske nyt, stiftet 1527 af Landgrev Philip den Højmodige af Hessen paa Tilskyndelse af Melanchton. Det var luthersk fra sin Grundlæggelse af og var saaledes Lutherdommens første Triumf paa Studierens Omraade.

Men synderlig fremragende Mænd formaaede Landgreven ikke at drage til den nye Højskoles Lærestole.

¹) M. H. t. Brevets Datering se ogsaa H. F. Rørdam i Ny kirkehist. Saml. Bd. I S. 460 Anm. 1 og Bd. II S. 242.

²) Se Rørdam: Historiske Kildeskrifter 2den Række, Bd. II. S. 35 flg.

Blandt Theologerne var Adam Crafft fra Fulda (kaldet Crato) og Johannes Drach fra Karlstadt (kaldet Draco el. Dracornites) de mest kendte. Af Humanister var den berømte og berygtede Herman von dem Busche og den virkelig betydelige Digter Euricius Cordus en Tid knyttede til Skolen, men de døde begge 1535. Marburgs Universitet var altsaa alt i alt ret fattigt paa »Trækplastre«, indtil det ved Sommertid 1536 lykkedes at lokke Kongen for alle tyske Humanister dertil. Den 1ste September tiltraadte Eobanus Hessus Professoratet i Historie og Poesi efter at have forladt det utaknemmelige Erfurt.

Som en fin Æresbevisning til det unge Universitet udgav Eoban kort efter sin Ankomst sit mest beundrede Værk, tilegnet Philip af Hessen, nemlig sin latinske Oversættelse af Davids Salmer. Man gør sig vanskelig nogen Forestilling om, med hvilken Begejstring Samtiden modtog dette Værk af Eoban, der just da stod paa sin Digtekunsts Tinde. Luther selv skrev til ham: »Du er Digternes Konge og Kongernes Digter« og hævdede, at Eoban maatte have haft den Hellig-Aands Inspiration, da han skrev Værket. Man kan da næppe tro andet end, at det var denne fejrede Lærer, der lokkede Herman Skeel til Marburg.

Hvis denne Antagelse er rigtig, maa det unægteligt siges, at han har haft Heldet med sig, thi han har ikke blot hørt Digterkongens Forelæsninger, men er endog kommet i personlig Forbindelse med ham, optaget i saa nært et Venskab, at Digteren ikke har betænkt sig paa efter sin Sædvane at bede ham om Hjælp i Pengeforlegenhed — om man ellers kan forstaa nedenforstaaende Digt saaledes. I Pengeforlegenhed befandt den store Eoban sig nemlig altid, takket være sit gæstfri, vinelskende Temperament, og naar han taler om Musens Taknæmmelighed overfor Skeels Velgerninger, kan man vist trygt gaa ud fra, at disse Velgerninger har været af mere financier end egentlig litterær Art. — I Aarene 1536—39 førte Eoban et meget selskabeligt Hus i Marburg, og skønt han samtidig var

travlt beskæftiget med vældige Oversættelsesarbejder, fandt han dog Tid til at skrive talrige Smaadigte til sine nærmeste Venner, og blandt disse Digte finder man et med Overskriften: *Hermanno Schelo Dano Equiti*¹⁾. Digtet er efter den selvbevidste Digterkonges Sædvane mere en Lovprisning over denne selv end over Skeel, men man ser dog, at Eoban som en ringe Tak for en udvist Tjeneste sender Skeel sit Digtervaaben: Svanen, der hæver sig op fra en Laurbærkrans og skjuler sit Hoved i Skyerne. Paa Dansk kan Digtet maaske gengives paa følgende Maade, idet jeg dog tilføjer den latinske Tekst:

Hil Dig, Herman, hvis Byrd og Dyd staar Maal med hinanden; endnu ædlere Ry faar Du i Verden derved!

Tag fra din trofaste Ven den ringe Gave, jeg loved', skønt den næppe er værd at bære Navn af en Skænk.

Dog da du altid tilforn saa' først paa Giverens Hjærte, ikke paa den Værdi, Gaven i Penge besad,

saa vil Du ogsaa her ved Svanens straalende Billed' finde, at udi mit Bryst trofast Kærlighed bo'r.

Men da uvisneligt Ry jo grønnes for Digternes Skare, her over grønningen Laur Sangsvanen hæver sig stolt.

Disse Kranse forvist mig gaves af blomstrende Muser; ædlere Ry man ej faar end det fra Musernes Kor.

Men ogsaa dig, min Skeel, vil Musen til Tak for din Godhed skænke et evigt Ry, tvivl du kun ikke derom!

Snart paa en bedre Vis skal mine Camoener dig prise, Tidens Knaphed mig nu hindrede deri. — Lev vel! —

Natales, Hermanne, tuos virtutibus aequans,

Inde decus famae nobilioris habes.

Accipe promissum fidi tibi munus amici,

Vix aliquo dignum muneris esse loco.

Sed quia tu spectare soles, quo pectore dentur,

Non quam sint precio munera missa gravi,

Hic quoque spectabis candoris imagine cygni,

Nunquid in hoc animo candor inesse queat.

¹⁾ Digtet tryktes første Gang i den af Eoban selv besørgede Udgave af hans saml. Digte: *«Farragines duae»* 1539 (se C. Krauz: *Helius Eobanus Hessus* II S. 214 flg.). Jeg benytter Frankfurter-Udgaven af *«Faragines»* fra 1564, S. 567.

Sed quia fama viret nunquam moritura Poëtis,
 Hic viridem laurum sub pede calcat olor.
 Hæc mihi florentes tribuerunt stemmata Musæ,
 Gloria nobilior non aliunde venit.
 Te quoque, ne dubita, charissime Schele, perhenne
 Grata tuis meritis vivere Musa dabit.
 Vive brevi melius nostris celebrande camoenis,
 Nunc tibi scribentem vix brevis hora tulit. —

En saadan Udmærkelse fra Landets uimodsigelig største Digter var noget, som selv de mest fremragende Tyskere ansaa for noget højst attraaværdigt, og vor Landsmand har med Rette kunnet føle sig stolt over Digterkongens lille, sirlige Poëm, selv om det maaske har været fremkaldt ved økonomisk Understøttelse, og selv om det med en Undskyldning for sin Knaphed giver et Løfte paa Fremtiden, som sikkert aldrig er blevet indfriet.

Men Bekendtskabet med Eoban var ikke det eneste, som Herman Skeel sluttede her i Marburg. Dagen før han immatrikuleredes, blev en kendt Mand blandt de tyske Reformatorer, Braunschweigs Reformator, den siden saa ulykkelige Antonius Corvinus (Rabe) indført i Matriklen. Han havde studeret i Wittenberg, var nu Præst i Witzenhausen, 13 Mil nordøst for Marburg, blev kort efter promoveret til Magister og opholdt sig oftere i Marburg, hvor han, vist uden at indehave noget Professorat, var Lærer for Studenterne. Herman Skeel blev hans Elev, og maaske er det denne, der har dannet Forbindelsen mellem Corvinus og Danmark. Tyskeren er jo nemlig en kendt Mand heroppe. En af de lutherske Præsters bedste Haandbøger paa Dansk bar følgende Titel: »Postilla offuer de Søndagis Euangelia, som falde om alt Aarit. For de fattige Sogneprester og Hwsfædre bescreffuen af Antonio Corvino. Och udsæt paa ræt Danske aff Petro Parvo Rosæfontano. MDXXXIX«. Corvinus' Fortale til Bogen er skreven i Witzenhausen 1536, altsaa netop det Aar, da baade han og Herman Skeel kom til Marburg.

Selv om det maaske er Eobanus Hessus og Humaniora,

der har lokket Herman Skeel til Marburg, har vor Landsmand dog altsaa ogsaa dyrket Theologien her, og at han har gjort det med Iver, kan ses af den Yndest, som han har staaet i hos sin Lærer. Denne lod nemlig i Foraaret 1537 en lille Bog trykke i Wittenberg, tilegnet fem af hans Elever, og her finder vi Herman Skeels Navn staaende først, forud for Navnene paa 4 unge tyske Adelsmænd.

Bogen, der findes paa det kgl. Bibliothek, hedder »Expositio Decalogi, symboli Apostolici, Sacramentorum et Dominicae precationis«, og Fortalen til de fem Ynglinge, »nobiles et optimae spei juvenes«, er skrevet i Marburg »quarta post laetare (3: 15 Marts) 1537.« Corvinus lægger dem smukt og alvorligt paa Sinde aldrig at lægge Studierne paa Hylden, men altid at udvise den samme Flid dermed, som de har vist hos ham, og han tilføjer: »I bør lægge Vægt paa til Jeres øvrige Studier at føje Fromhed, thi saaledes vil det ske, at I engang vil blive berømte, ikke saa meget ved Adel som ved Lærdom og Fromhed. Thi hvem vil benægte, at Adel uden disse Ting er en ren Thrasonisme« (Latterlighed)?

At Skeel saa hurtigt har kunnet blive Ven af to saa betydelige Mænd taler til stor Gunst for ham selv. Allerede Eobans Digt var en sjælden Hæder for den danske Adelsmand, og man kan vistnok sige, at Tonen i Corvinus Dedikationsskrivelse vidner endnu mere til Ære for Adressaten end for Forfatteren. Herman har virkelig været blandt de forholdsvis faa Adelsmænd, der stræbte at lade »Byrd og Dyd« svare til hinanden. Mærkeligt er det kun, at han i Fædrelandets urolige Aar ikke følte sig kaldet til at deltage i Reformationsværket herhjemme, der dog sikkert har haft hans Hjærte. Han har jo uden Tvivl været blandt de Danske, der nødigt har maattet savnes i en vigtig Tid.

Intet Under imidlertid, at Herman Skeel følte sig vel i Marburg, hvor han var omgivet af baade unge og gamle Venner. Med hvor stor Kraft han har drevet Studierne, kan ikke siges. Eobans Digt til ham kunde jo nok tyde

paa, at han med særlig Iver har dyrket klassiske Studier, ellers vilde han vel dér næppe faa Løfte om Udødelighed ved Musernes Hjælp. Corvinus's Fortale viser, at han i længere Tid maa have dyrket Theologien, thi Corvinus siger dér, at han nu endelig vil opfylde de fem Ynglinges længe nærrede Ønske om Forklaring over de Ting, som Bogen saa giver.

Heller ikke kan man bestemt sige, hvorlænge Herman Skeel er forblevet i Byen. Eobans Digt kan være affattet i Aarene mellem 1536 og 1539 og hjælper os saaledes ikke til nogen Tidsbestemmelse. I Marts 1537, da Corvinus skrev sin Fortale, var Skeel aabenbart endnu i Marburg. Dertil kommer endnu, at man ved at søge længere frem i Marburgs Universitets-Matrikel til sin Overraskelse blandt »*inscripti post corporis Christi 1537*« finder en »*Joachimus Scheel Danus*« noteret paa sidste Plads. Denne Joachim kan ikke være nogen anden end Hermans yngre Broder, Jakob, der senere blev Lensmand paa Vreilev Kloster, Korsør og Skivehus, og som vistnok druknede i Søslaget ved Bornholm den 7de Juli 1565¹⁾. Det er naturligvis Herman, der har draget ham til Marburg, og hvis saa er, da er Broderens Navn i Matriklen det bedste Bevis for, hvor godt Herman har befundet sig i Byen, og det gør det endvidere sandsynligt, at Opholdet her har været længere, end man ellers kunde have været tilbøjelig til at antage.

Paa denne Tid har der altsaa været tre danske Adelsmænd samlet i Marburg, men Triumviratet der har næppe været længe. Marquard Urne og Jakob Skeel ved man

¹⁾ Om ham se V. S. Skeel: »Optegnelser o. s. v.« Herman Skeels Enke, Kirsten Rud, blev ved sin myndige Optræden, som Jakob Skeel aldeles bøjede sig for, Aarsag til, at han i meget bidske Vendinger afskedigedes som Lensmand paa Skivehus (se Kongens Brev hos V. S. Skeel S. 85). Jakob Skeel var i øvrigt en anset Skibsbefalingsmand under Peder Skram, Herluf Trolle og Otto Rud. Døde ugift.

ganske vist ikke mere om som tyske Studenter. Deres Ophold i Tyskland er rimeligvis begyndt og endt i Marburg; jeg har i hvert Fald ikke kunnet finde dem i nogen anden tysk Universitets-Matrikel, hvilket ganske vist ikke er noget aldeles sikkert Bevis for, at de ikke har studeret andetsteds. Dertil kan endnu bemærkes, at Universitets-Matriklen fra Greifswald, hvorhen overmaade mange Danske drog, just fra Slutningen af 1530'rne mangler tre Blade. Sært skulde det imidlertid være, om Herman Skeel, der dog var saa længe i Tyskland, ikke skulde have benyttet Lejligheden til at besøge andre Universiteter end Wittenbergs og Marburgs; Tübingen blev jo siden det almindelige Maal for Skeel'ernes Studierejser¹), men heller ikke her synes han at have været. Der er da al Rimelighed for, at de tre danske Venner fra Marburg er rejst lige hjem til Danmark, selv om Tiden for Hjemrejsen ikke helt sikkert kan fastslaaes. Midt i Aaret 1538 maa Herman Skeel, og vel altsaa ogsaa de andre, have været hjemme, thi den 10 August dette Aar udsteder Kongen Brev til ham paa et Kanonikat i Roskilde²). Heraf mener Thiset i Dansk biogr. Leksikon at kunne slutte, at han allerede paa dette Tidspunkt har været Sekretær i Kancelliet, men Titlen Sekretær for Herman Skeel nævnes i hvert Fald udtrykkeligt først fire Aar efter, og har han alligevel haft den i 1538, maa han vel være hjemkommen noget tidligere end midt i dette Aar, hvilket dog Broderens Navn i Marburgs Universitets-Matrikel synes at gøre mindre rimeligt.

I hvert Fald, 1538 har Herman Skeel været i Danmark og har faaet Indtægten af et Kannikedømme, uden at vi iøvrigt kender hans Virksomhed. Hvori denne end har bestaaet, maa han have forstaaet at overbevise Kongen om sine Evner og sin Brugbarhed, thi det maa dog vel være

¹) I en af Tübingens Kirker findes endnu Ligstenen over en dér afdød Skeel.

²) Se Erslev og Møllerup: Danske Kancelli-Registranter 1535-50 (S. 62).

i Kongens Tjeneste, at Herman sidst i 1540 og i Januar 1541 atter er i Wittenberg, som han havde forladt i November 1536. Maalet med denne Rejse kender vi aldeles ikke, selve Rejsen har vistnok overhovedet ikke før været bemærket, men da vi i det følgende vil finde nok en Wittenbergrejse omtalt i kongeligt Ærinde, kan man vist gaa ud fra, at Kongen ogsaa nu har villet benytte sig af Hermans Kendskab til tyske Forhold og personlige Bekendtskab med Reformatorerne. Kender vi end ellers intet til Rejsen, giver denne os dog Beviset paa, i hvor høj Gunst Herman Skeel stod hos Reformatorerne, og den Ros som disse giver ham, bestyrker os i det gode Indtryk af ham, som Tildragelserne i Marburg har givet. Lige før Herman i Januar 1541 skal tiltræde Hjemrejsen til Danmark, skrev Bugenhagen til sin Ven og Landsmand Peter Suave, der indtog en højt anset Stilling i Danmark, et Brev, som Herman aabenbart selv har skullet overbringe Adressaten¹). Her læses bl. a.: »Reliqua de nobis et nostris potes certo certius cognoscere ex istis, qui ad vos cum hisce litteris veniunt, inprimis ex venerando viro Magistro Hermanno Schielo, quem virum et pium et modestum nos omnes diligimus ut fratrem.» Herman har altsaa i selve de store Reformatorers Kreds formaaet at gøre sig smukt gældende, som han havde gjort det i Marburg. Og een Ting til falder i Øjnene ved de oven anførte Ord: Han kaldes Magister. Naar og hvor han er blevet gradueret, kan næppe oplyses. Naturligt vilde det være at antage, at Magisterpromotionen har afsluttet hans Wittenbergophold, der jo var langt nok til at tage Graden, men, som ovenfor nævnt, havde han den næppe ved sit Komme til Marburg. Maaske har han da taget den her og er rejst lige hjem 1538; hans Navn findes dog hverken blandt de i Wittenberg eller Marburg graduerede. Men at en dansk Adelsmand vender hjem fra

¹) Se Bugenhages Brevveksling udg. af Vogt (Stettin 1888). S. 219. Brevet er skrevet 1541 paa »Epifaniedagens Octave«, hvilket Vogt kalder 16. Januar (!).

Tyskland som Magister, turde være et temmelig sjældent Fænomen, og det viser, at Universitetslivet for ham ikke har betydet nogle bortpjankede men nogle vel anvendte Ungdomsaar, og Bugenhagens lille Notits danner derfor et kærkomment Supplement til de Oplysninger, vi har om denne gode danske Mands lange Læretid i Tyskland.

For Herman Skeel begyndte ellers 1538, da han kom tilbage til Danmark, den Manddomstid, af hvilken man kunde have Grund til at vente rig Høst efter smuk Saatid. Men det bliver kun til lidt, og for Reformationens Løb i Landet vides han ikke at have virket. Derimod gav hans grundige Uddannelse ham en selvfølgelig Plads ved diplomatisk Hverv, og saaledes kom han vel sagtens dog til at tjene Reformationen, selv om han ganske vist nøjedes med kun at tage sig af dens Udenværker. Kongen søgte jo stadig Raad hos Reformatorerne i Wittenberg angaaende Ordningen af de nye Kirkeforhold, og til at danne Bindeleddet mellem Danmark og Wittenberg kunde han ikke finde nogen bedre end Herman Skeel. Som vi har set, var denne allerede to Aar efter sin Hjemkomst paa Sendefærd til Wittenberg, og næppe hjemkommen har han atter maattet afsted. I Januar 1542 tiltræder han atter Rejsen sydpaa, og hans Ærinde var først og fremmest at faa Johannes Machabæus som Professor til København, hvilket ogsaa lykkedes. Desuden overbragte han Bugenhagen et Brev fra Kristian III¹), hvori denne omtaler ham som »unsernn Secretarien und lieben getrewenn Hermannum Schelenn«. Og endelig har Herman ogsaa medbragt et Brev til Justus Jonas, der drejede sig om at faa ogsaa denne til Danmark, men som kun skulde afleveres til Adressaten, hvis Bugenhagen billigede Planen. Det har Bugenhagen næppe gjort; Planen døde ihvert Fald hen. Men Rejsen selv var et Tillidshverv og viser, at Skeel her i Landet som i Tyskland har formaaet at gøre sig gældende som en baade dygtig og paalidelig Mand.

¹) Se Geheime-Arkivets Aarsberetn. I., S. 222 fig.

I dette Brev fra 1542 kaldes Skeel for første Gang »kongelig Sekretær.« I Aaret 1549 kaldes han »vor Rente-mester« i en Sag for Kongens Retterting. Endelig kaldes han 1552 Landsdommer i Nørrejylland¹⁾. Han er med andre Ord hurtigt kommen ind paa Embedsvejen, og dermed synes det at være forbi med en mere ideel Virksomhed. Han fører nu talrige Processer, som han oftest vinder, baade i Jylland og paa Sjælland faar han Præbender, Kanonikater og kongelige Len, og han, der skrev sit smukke Brev til Anders Bille, og til hvem og om hvem Aandens Stormænd i Tyskland skrev smukke Ord, synes i sit Fødeland kun at have efterladt sit Navn paa Retsdokumenter. Skulde han virkelig ikke være traadt i Forbindelse med vore hjemlige Reformatorer? Andet kan man næsten ikke tro; men noget positivt vides ikke derom. I Aaret 1549, da han og hans Brud, Kirsten Rud, i Kongens Nærværelse stod for Altret paa Københavns Slot, blev Vielsen foretaget af Peder Palladius. Bryllupstalen er bevaret²⁾, men den rummer intet andet end den ikke altfor epokegørende Oplysning om det Ondes Virken til det Gode for kristelige Ægtefæller, ikke et Ord om, at Bispen her stod overfor en af dem, der havde siddet ved Reformatorernes Fødder.

Kun kort Tid var det Herman Skeel beskaaret at virke for sit Fædreland. Som vi har set, gjorde hans Evner sig snart gældende, men han kom dog ikke selv til at øge »Landets Hæder« ved at forøge dets lærde Mænds Antal. Reformatorernes Discipel, Humanisternes Ven, tysk Magister, men dansk Adelsmand, Herman Andersen Skeel, døde i en ung Alder i December 1555 uden at have indtegnet sit Navn i dansk Aandshistorie, hvor dog hans Evner og hans Uddannelse synes at kunne have anvist ham en naturlig Plads paa en Tid, der, som han selv sagde, var fattig paa lærde Mænd.

¹⁾ Se Oplysningerne i V. S. Skeels ofte anf. Bog.

²⁾ I den Kall'ske Haandskriftsaml. Nr. 524 paa det kgl. Bibl.

Naar er Herman Skeels Brev til Hr. Anders Bille skrevet?

Det er ovenfor (S. 29, Not.) berørt, at jeg tidligere har syslet med dette Spørgsmaal uden at komme til noget afgjørende Resultat. Ved nu, i Anledning af ovenstaaende Afhandling, nøjere at overveje Udtrykkene i Herman Skeels Brev maa jeg erklære mig for, at Brevet er skrevet i de første Maaneder af Aaret 1533, efter J. B. v. Velkyrks Brev (19. Jan. 1533), men inden Kong Frederik I's Død (10 Apr. s. A.) var kjendt i Wittenberg. Thi at det er denne Konge, der omtales i Brevet, kan næppe være tvivlsomt. Desuden omtales Frands Bille som et Barn («det gode Barn») og hans Moder som levende; men Fru Pernille Krognos døde i April 1533¹⁾, og endelig var Hr. Anders Billes Omstændigheder 1536 — som Gamst (maaske efter Langebeks Anvisning) antog for Brevets Affattelsesaar — af den Art, at han vanskelig kunde klare for sig selv, end mindre hjælpe andre hos Christian III, der ikke uden Aarsag var meget fortørnet paa ham. — Naar jeg tidligere har udtalt mig for det sidst nævnte Aar, da var det, fordi jeg ensidigt havde fæstet Øjet paa Petrus Parvus Rosæfontanus, om hvis Væren i Danmark der intet vides, før han 1536 optræder i sin Fødeby Roskilde som Forfatter. Men det er jo baade muligt og rimeligt, at han, efter at være kommen hjem i Begyndelsen af Aaret 1533, i de paafølgende urolige Krigsjaar, ligesom saa mange andre af Reformationens Mænd, har maattet holde sig i største Stilhed, for ikke — som hans Broder Henrik Parvus og som Hr. Anders Bille — at blive indviklet i de voldsomme politiske Brydninger, under hvilke det var saa overordentlig vanskeligt at vælge sit Parti.

H. F. R.

¹⁾ D. blogr. Lex. II, 203. Det er højst sandsynligt, at Hr. Anders Bille netop i Anledning af sin Hustrues Død har taget Sønnen hjem fra Wittenberg og efter Moderens Jordefærd har sat ham i Skole i Malmø for at have ham nærmere ved Hjemmet.